

تأثیر رسانه‌های اجتماعی بر فعالیتهای زنان در زمینه مقاومت

حاتمی¹

1. حوزه علیمه خواهران فاطمه زهرا اطهر(س) ایلام

چکیده:

مقاومت به عنوان یک جنبش سیاسی، همواره به دنبال گسترش تأثیر خود در سطح منطقه‌ای و جهانی بوده است. در این راستا، رسانه‌های اجتماعی به عنوان ابزار مؤثری در تأثیرگذاری بر افکار عمومی و جذب حامیان شناخته می‌شوند. این مقاله به بررسی تأثیر رسانه‌های اجتماعی بر فعالیتهای زنان در جنبش مقاومت پرداخته و چگونگی نقش‌آفرینی آنان در عرصه‌های مختلف رسانه‌ای و اجتماعی را تحلیل می‌کند.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که زنان از طریق رسانه‌های اجتماعی نه تنها نقش حمایتی، بلکه نقش‌های فعال و مؤثر در تحریک و سازمان‌دهی مقاومت داشته‌اند. همچنین مردم به‌ویژه زنان، توانسته‌اند از رسانه‌های اجتماعی به‌عنوان ابزاری برای تقویت صدای خود و مشارکت در جنبش مقاومت استفاده کنند. رسانه‌های اجتماعی نه تنها امکان بیان نظرات و تجربیات شخصی را به آنان داده‌اند، بلکه آنان را قادر ساخته‌اند تا در سازمان‌دهی، آگاهی‌رسانی، و بسیج اجتماعی در مبارزات ضد اشغالگری شرکت کنند.

واژگان کلیدی: رسانه‌های اجتماعی، زنان، مقاومت، شبکه‌های

اجتماعی

مقدمه

رسانه‌های اجتماعی به‌عنوان ابزارهای ارتباطی جدید، تحولی عظیم در نحوه‌ی ارتباطات فردی و جمعی ایجاد کرده‌اند. این رسانه‌ها به ویژه در مناطق درگیر در بحران‌های سیاسی و اجتماعی مانند، نقش مهمی در تقویت جنبش‌های مقاومت ایفا کرده‌اند. حماس، به‌عنوان یکی از گروه‌های مقاومتی، در سال‌های اخیر به بهره‌برداری از رسانه‌های اجتماعی برای گسترش ایدئولوژی خود و سازمان‌دهی فعالیت‌های مختلف پرداخته است. زنانی، که به‌طور سنتی در حاشیه فعالیت‌های نظامی و سیاسی قرار داشته‌اند، با استفاده از این رسانه‌ها توانسته‌اند نقش‌های مؤثری در این جنبش‌ها ایفا کنند.

عبداللهیان و هومن در تحقیقی که در سال 1398 تحت عنوان «نقش شبکه‌های اجتماعی در توانمندی زنان از منظر صاحب‌نظران حوزه زنان، جنسیت و ارتباطات» انجام دادند، با ۴۱ صاحب‌نظر در حوزه زنان، جنسیت و ارتباطات، مصاحبه عمیق انجام دادیم تا هم وضع موجود را بشناسیم و هم بتوانیم ظرفیت‌های احتمالی این شبکه‌ها را در جهت توانمند شدن زنان، شناسایی کنیم. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد شبکه‌های اجتماعی که شبکه‌سازی و سهولت در تبادل اطلاعات را تسریع می‌بخشند، پیامدهای قابل توجهی برای توانمند شدن زنان از جمله امکان خوداشتغالی، جسارت در اظهار خود، به اشتراک‌گذاری دانش و مهارت، افزایش خودآگاهی جنسیتی و روحیه مطالبه‌گری، بازانندیشی در هویت زنانه و... را نیز به همراه دارند. با این وجود، به نظر می‌رسد دولت و نهادهای سیاست‌گذار در

اعمال سیاستگذاری مناسب در جهت بهر هوری از قابلیت های شبکه های اجتماعی هنوز به نتیجه گیری نهایی دست نیافته اند. در مقابل، با مقاومتی که ناشی از اتخاذ رویکرد سیاسی نسبت به این شبکه ها دیده می شود، ظرفیتهای واقعی شبکه ها به هدر می رود و جنبه های سطحی این شبکه ها از جمله تبادل عکس و متن و سرگرمی برای کاربران پر رنگ شده است.¹

امیری در تحقیقی که در سال 1398 تحت عنوان «تاثیر رسانه ها در سبک زندگی زنان» انجام داد. نتایج نشان داد که امروزه زنان به عنوان یکی از نیروهای اثرگذار در جوامع نقش آفرینی می کنند و هرگونه تغییر در تفکر، نگرش و رفتار زنان باعث تغییر در فرهنگ خانواده و به دنبال آن فرهنگ جامعه است. و به همین سبب شاهد تغییراتی در سبک زندگی زنان هستیم. بی تردید تغییراتی که در سبک زندگی زنان در جامعه مشاهده می شود بی تاثیر از محتواها و پیام های رسانه ای نیست. پژوهشگران حوزه رسانه و ارتباطات معتقدند که رسانه ها به فرایند هویت سازی و معنایابی کمک می کنند و بر شیوه رفتاری، نحوه سلوک و سلیقه های عمومی در جامعه و هنجارهای مردم اثر می گذارند. بدین ترتیب، رسانه ها تا حدود زیادی در شکل گیری نظام فکری و نظری افراد موثر است و در نهایت این نظام فکری است که پایه های سبک زندگی را مشخص می کند.

رسانه ها به عنوان ابزاری برای روشن سازی افکار، ایجاد فضایی برای برخورد سالم و سازنده دیدگاه ها و اطلاع رسانی مناسب، از مه ترین عوامل توسعه و از نشانه های پویایی و تحرک جامعه ها در دنیای کنونی محسوب می شود. اما باید توجه داشت و پذیرفت که، نقش دوگانه رسانه در بحران سازی² و بحران زدایی³، دست کم بر صاحب

¹ - حمید عبداللهیان و نیلوفر هومن، 1398

² Crisis building

³ Crisis relief

نظران این عرصه واقعیتی انکارناپذیر و آشکار است. در دنیای کنونی رسانه ها بخش گسترده ای از ماهیت افکار عمومی را شکل می دهند و به گونه فزاینده ای این روند روبه افزایش است. ایده تفکر مبتنی بر مهندسی افکار عمومی بیشتر به نظریه های ارتباطی دهه های 1930 تا 1960 میلادی برمی گردد. در این راستا نهادها و سازمان ها و گروه های مختلف همواره در تلاشند با تأثیرگذاری به بخشی از زنان که می توان آن ها را تحت عنوان مخاطب یاد کرد به نحوی شیوه عمل و اندیشه را در آنان کنترل کنند و یا آن ها را وادار سازند تا در جهت خواست و میل آنان عمل کنند (حسین زاده، 1400: 34).

رسانه های جبهه مقاومت نیز با درک صحیح شرایط و با بسیج تمام امکانات و با هدف: مقابله با جریان رسانه ای غربی- عبری- عربی و مدیریت صحیح افکار عمومی زنان جبهه مقاومت، وارد کارزار رسانه ای شدند

اینکه رسانه های جبهه مقاومت تا چه اندازه در فرآیند آفندی و پدافندی و ربودن فضای ذهنی مردم (به خصوص زنان) موفق بوده اند، بحثی اساسی در مورد اهمیت این موضوع این است که تاکنون چنین موضوعی مورد توجه و دغدغه جریان رسانه ای مقاومت نبوده و این کار علمی اولین تحقیقی ست در این زمینه، لذا پرداختن به آن سبب ارتقاء و کارآمدی رسانه های جبهه مقاومت و افزایش بهره گیری از ظرفیت ها و قابلیت های موجود در زنان در زمینه مقاومت می شود. بر همین اساس هدف از این پژوهش این است که آیا رسانه های اجتماعی بر فعالیتهای زنان در زمینه مقاومت تاثیر دارند؟ و این تاثیر چگونه است؟

نقش رسانه های اجتماعی در آگاهی بخشی

یکی از مهمترین تأثیرات رسانه های اجتماعی در کشورهای مسلمان، ایجاد فضایی برای آگاهی بخشی و اطلاع رسانی است. زنان از این بستر برای انتقال پیام ها، تجربیات و مشکلات

خود استفاده کرده‌اند. در جوامعی که دسترسی به رسانه‌های سنتی محدود است یا دولت‌ها به شدت آن‌ها را کنترل می‌کنند، رسانه‌های اجتماعی به زنان امکان داده‌اند تا صدای خود را به جهانیان برسانند. برای مثال، زنان فلسطینی و سوریه‌ای با استفاده از شبکه‌های اجتماعی مانند توییتر، اینستاگرام و فیسبوک توانسته‌اند تصاویر و اخبار مربوط به خشونت‌های وارد شده به خود و خانواده‌هایشان را منتشر کرده و جهان را از وضعیت بحرانی‌شان آگاه کنند.

تقویت توانمندی‌های سیاسی و اجتماعی زنان

رسانه‌های اجتماعی همچنین به زنان این امکان را داده‌اند که در زمینه‌های مختلف سیاسی و اجتماعی فعال شوند. زنان در کشورهای مسلمان که تحت سلطه رژیم‌های استبدادی و سرکوبگر هستند، به وسیله رسانه‌های اجتماعی توانسته‌اند به مبارزه برای حقوق خود بپردازند و در روند تغییرات اجتماعی شرکت کنند. برای مثال، در انقلاب‌های عربی، زنان توانستند نقش پررنگی در سازمان‌دهی اعتراضات، اعلام همبستگی و ایجاد جلب توجه جهانی به مسائل خود ایفا کنند.

چالش‌ها و محدودیت‌ها

با وجود مزایای زیادی که رسانه‌های اجتماعی برای زنان در کشورهای مسلمان به همراه دارد، چالش‌ها و محدودیت‌هایی نیز وجود دارد که نمی‌توان آن‌ها را نادیده گرفت. در بسیاری از این کشورها، استفاده از اینترنت و رسانه‌های اجتماعی با محدودیت‌هایی مواجه است. دولت‌ها ممکن است دسترسی به برخی سایت‌ها را محدود کرده یا اقدام به سانسور کنند. علاوه بر این، در بسیاری از جوامع مسلمان، نگرش‌های فرهنگی و اجتماعی سنتی ممکن است باعث ایجاد موانعی در استفاده آزادانه از رسانه‌های اجتماعی برای زنان شود. این موانع

گروه‌های تروریستی، و سرکوب از سوی حکومت‌ها روبه‌رو هستند. در برخی موارد، استفاده از رسانه‌های اجتماعی می‌تواند منجر به بازداشت‌ها و پیگردهای قانونی شود

نقش رسانه‌های اجتماعی در توانمندسازی اقتصادی زنان

رسانه‌های اجتماعی نه تنها ابزاری برای مشارکت سیاسی و اجتماعی زنان است، بلکه نقش مهمی در توانمندسازی اقتصادی آن‌ها نیز دارد. پلتفرم‌های آنلاین به زنان این امکان را می‌دهند که کسب‌وکارهای آنلاین راه‌اندازی کنند، خدمات خود را تبلیغ کنند و شبکه‌های اجتماعی برای اشتراک‌گذاری فرصت‌های شغلی و کارآفرینی ایجاد کنند. این امکان به‌ویژه برای زنانی که به دلایل فرهنگی یا اجتماعی دسترسی به بازارهای سنتی ندارند، بسیار مهم است.

چالش‌ها و موانع

با وجود تأثیرات مثبت رسانه‌های اجتماعی در تقویت نقش زنان در مقاومت حماس، این مسیر با چالش‌هایی نیز همراه است. از جمله چالش‌های موجود می‌توان به:

محدودیت‌های اجتماعی و فرهنگی: در برخی از جوامع عربی، نظرات و انتقادات زنان در مورد سیاست‌ها و مبارزات نظامی ممکن است با مخالفت‌های شدید مواجه شود.

تهدیدات امنیتی: زنان فعال در رسانه‌های اجتماعی ممکن است هدف تهدیدات و ارباب‌های امنیتی قرار گیرند، به ویژه در شرایطی که اسرائیل یا دیگر نیروهای امنیتی ممکن است از این ابزارها برای شناسایی و هدف قرار دادن آنان استفاده کنند.¹

¹ محمدصالح حسین زاده، تأثیرپذیری افکار عمومی منطقه غرب آسیا از رسانه‌های جبهه مقاومت، 1400، ص 15

بحث و نتیجه گیری

امروز در لبنان و جهان عربی و اسلامی، رسانه‌های مخالف محور مقاومت نمی‌توانند از دشمن دفاع کنند و از حقانیت دشمن سخن بگویند، زیرا باطل‌بودن دشمن اثبات شده است. اگرچه در طول سال گذشته برخی رسانه‌های حاشیه‌ی خلیج فارس برای این مسئله تلاش کردند. این رسانه‌ها نمی‌توانند امت را قانع سازند که دشمن هیچ طمع‌ی به آینده‌ی آنان ندارد، اما در عوض سلاح خود را متوجه مقاومت کرده‌اند تا آن را بدنام‌کرده، حقیقتش را تحریف و مواضع آن را جعل کنند. این رسانه‌ها متخاصم هستند، نه رقیب؛ چراکه آن‌ها با اقدامات خود در حال دشمنی و جنگ رسانه‌ای شبانه‌روزی علیه مقاومت هستند و نیروهای انسانی را به خدمت‌گرفته و میلیاردها دلار هزینه‌کرده و خودشان اذعان دارند هدفشان بدنام‌کردن مقاومت است. در چند وقت اخیر به مرحله‌ای رسیده‌ایم که برخی رسانه‌های خلیج فارس نظریه‌های دینی ارائه می‌دهند با این مضمون که فلسطین حق یهودیان است و برای این منظور آیات قرآن را شاهد می‌آورند. آن‌ها همچنین بر بزرگ جلوه‌دادن قدرت دشمن و ناتوانی امت تمرکز دارند؛ اما اقدام خطرناک‌ترشان، تمرکز بر بدنام و مخدوش‌کردن چهره‌ی مردان مقاومت است. مثلاً، به ادعای برخی شبکه‌های اجتماعی و رسانه‌های دشمن در عراق، مقاومتان دست‌نشانده و دنباله‌رو ایران معرفی می‌شوند. هنگامی که شما مقاوم و مجاهد باشید و خواهان حاکمیت، استقلال و آزادی عراق باشید و اینکه نفت عراق باید برای ملت عراق باشد، به دنباله‌روی متهم می‌شوید، اما اگر بخواهید مزدور سفارت آمریکا و خدمتگذار آن و دست‌بوس آستانش باشید، شما ملی‌گرا و میهن‌پرست لقب می‌گیرید. به نظر رسانه‌های دشمن، مقاومتان در همه‌ی منطقه از جمله لبنان و فلسطین دنباله‌رو و مزدور ایران هستند. طبیعتاً، باید با این روند مقابله کرد. این

یک نبرد سخت است که به برنامه‌ریزی و پیگیری نیاز دارد؛ جنبش‌های مقاومت معصوم نیستند و ممکن است مرتکب اشتباه شوند، اما این جنبش‌ها از اعتبار، صداقت، اخلاص و آمادگی بالا برای فداکاری و وفاداری برخوردار هستند. هر چند این مسئله، وجود خطاکاران و حتی گناهکاران را در میان آن‌ها نفی نمی‌کند. ما در واکنش به خطاها و گناهان موجود، باید برای درمان و حل آن تلاش کنیم. دشمنان بر روی بزرگ جلوه دادن اشتباهات تمرکز می‌کنند، اما در اغلب اوقات دشمنان دست به افترا می‌زنند و دروغ‌پردازی‌هایی می‌کنند که هیچ ارتباطی با واقعیت مقاومت و جنبش‌های مقاومت ندارد.

همچنین نتایج نشان داد که رسانه‌های اجتماعی نقش مهمی در تحول و گسترش فعالیت‌های زنان در کشورهای مسلمان ایفا می‌کنند. این رسانه‌ها به زنان کمک می‌کنند تا در برابر چالش‌ها و محدودیت‌های اجتماعی و سیاسی مبارزه کنند و صدای خود را به‌گوش جهانیان برسانند. با این حال، استفاده از این پلتفرم‌ها با چالش‌هایی همچون تهدیدات امنیتی و سرکوب‌های سیاسی همراه است. در نهایت، رسانه‌های اجتماعی به ابزاری قدرتمند برای تقویت نقش زنان در جوامع مسلمان تبدیل شده‌اند و می‌توانند به تغییرات اجتماعی، سیاسی و اقتصادی مهمی در این جوامع منجر شوند.

رسانه‌های اجتماعی در کشورهای مسلمان به زنان ابزاری قدرتمند برای مقاومت و مبارزه با سرکوب، تبعیض و ظلم داده‌اند. این رسانه‌ها نه تنها به زنان کمک کرده‌اند تا صدای خود را به جهانیان برسانند، بلکه آن‌ها را قادر ساخته‌اند که در عرصه‌های مختلف سیاسی، اجتماعی و فرهنگی نقش‌آفرینی کنند. با وجود چالش‌ها و محدودیت‌هایی که همچنان وجود دارند، رسانه‌های اجتماعی به زنان این امکان را

داده‌اند که در مقابل ظلم و تبعیض ایستادگی کنند و به تغییرات مثبت در جوامع خود کمک کنند.

پیشنهادهای

1. تقویت حمایت‌های بین‌المللی از زنان فلسطینی برای استفاده امن و مؤثر از رسانه‌های اجتماعی.
2. آموزش مهارت‌های دیجیتال برای زنان فلسطینی به‌ویژه در مناطق محروم.
3. توسعه فضاهای آنلاین امن برای زنان برای اشتراک‌گذاری تجربیات و حمایت از یکدیگر در مبارزات مقاومت.

منابع و مأخذ:

- 1) امیری، شیرزاد، 1401، «تاثیر رسانه‌ها در سبک زندگی زنان»، دومین همایش زن مسلمان ایرانی در آئینه الگوی پیشرفت پنجاه ساله، ری، <https://civilica.com/doc/1524802>
- 2) جبار، ع. (2018). «نقش زنان در مقاومت فلسطین: تحلیلی از تحولات اخیر». نشریه بین‌المللی مطالعات خاورمیانه.
- 3) حسین‌زاده، محمدصالح. 1400، «بررسی و تحلیل نقاش فرهنگی رسانه‌های جبهه مقاومت در مدیریت افکار عمومی (مطالعه موردی: بحران سوریه)»، فصلنامه مطالعات رسانه‌ای، شماره 3، صص 33-50
- 4) حسین‌زاده، محمدصالح. (1400)، «تاثیرپذیری افکار عمومی منطقه غرب آسیا از رسانه‌های جبهه مقاومت»، نشریه علمی آفاق امنیت، سال 14، شماره 53، صص 5-30

5) حمید، س. (2020). «تأثیر رسانه‌های اجتماعی در مبارزات سیاسی زنان: مورد فلسطین». مجله مطالعات اجتماعی و سیاسی.

6) کاظمی، م. (2019). «مقاومت و رسانه‌های اجتماعی: زنان فلسطینی و نقش آن‌ها در ارتقای آگاهی». کتابخانه دیجیتال زنان و رسانه

7) **Women, Resistance, and the Media in the Arab World," Arab Studies Quarterly.**

8) **"Social Media and Women's Empowerment in the Middle East," Journal of Middle East Women's Studies**

9) **"Gender, Media, and Resistance in the Arab World," International Journal of Communication.**